

La llei de les coses petites

Franz Kafka

Franz Kafka (1883-1924) era un home singular si ens atenem a la seva literatura, però d'allò més normal quan es coneix la seva vida: vegeu la monumental biografia de Reiner Stach, publicada a Acontilado, la millor que mai s'ha escrit i la més ben documentada. Tot i ser jueu, va aconseguir entrar a treballar com a advocat a la Companyia d'Assegurances per a Accidents Laborals, que era una institució austríaca, és a dir, imperial, que tenia la seu a la ciutat de Praga, llavors només una província del gran estat d'Àustria-Hongria.

Va començar com a assessor jurídic, i per aquesta feina va conèixer la situació en què vivien els treballadors del regne de Bohèmia, precàries. Va redactar una sèrie d'informes per a la Companyia –mai editats en català–, que són un model de prosa burocràtica, oficial i quasi diplomàtica. Va ser tan apreciat pels directores de la casa que, amb els anys –no gaires, perquè als 38 ja s'havia jubilat a causa de la tuberculosi que el va acabar matant, a punt de fer-ne 41–, els seus superiors el van ascendir a la categoria de secretari general de la Companyia, amb un sou equivalent als nostres actuals quatre o cinc mil euros.

Treballava de les vuit del matí a dos quarts de tres de la tarda, amb una estona per dinar. Durant una colla d'anys es va emportar a la feina una carmanyola amb una mica de menjar

HULTON ARCHIVE

–de fet, quasi no menjava– i pujava a la part alta de Praga, a l'altra banda del Moldava, per escriure fins ben entrada la nit en una caseta que la seva germana Ottla va tenir llogada durant un temps al carrer dels Alquimistes.

Kafka, segons tots els testimonis –jo en vaig conèixer un de molt directe, una neboda seva que va sobreviure a l'Holocaust–, era un home bo, que és molt més que “un bon home”. No es va arribar a casar mai, tot i fer-ne intents quasi desesperats, però va tenir almenys cap a cinc amants, unes més formals que les altres. Volia escriure, i no volia ser destorbat per res. Era molt generós. Se sap que els empleats de la companyia on treballava, quan anaven justos de diners li demanaven petites quantitats. Ell, que no gastava perquè va viure quasi sempre amb els seus pares, deixava de seguida els diners que li demanaven. Llavors li deien: “No es preocupi, doctor Kafka –era doctor en lleis–, que ja els hi tornaré de seguida que pugui”. Però Kafka responia sempre: “No es preocupi de tornar-me'ls. Si me'ls ha de tornar, vostè patirà per reunir aquesta quantitat, i jo patiré en veure que encara no me'ls torna. Quedi-se'ls. Ja hi ha prou patiment en aquest món”.

Així era Franz Kafka, de qui tothom pensa que era un ésser estrofolari, rar i distant. ♦♦

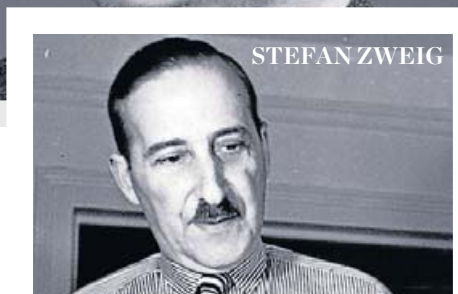
FRANCESC MELCION

SIDDHARTHA MUKHERJEE

GREGOR MENDEL

GETTY

STEFAN ZWEIG

GETTY

El sentit de l'existència potser es troba a prop dels pensaments petits, dels processos monòtons, de la concentració interior

Els pensaments ínfims sovint condueixen a grans principis

Per omplir la vida d'una persona només cal un pensament molt petit. La frase és del filòsof Ludwig Wittgenstein. I potser són també les coses petites les que ens ajuden a reconstruir la vida quan se'ns desfà.

Dolgut perquè havia suspès per segona vegada l'examen de magisteri, l'estiu del 1856 un monjo agustí que es deia Gregor Johan Mendel va fer una sembrada de pèsols. Ja feia temps que encreuava pèsols en un hivernacle de vidre. Un any després van florir les primeres pesoleres híbrides a l'hort de l'abadia. Mendel va encreuar uns quants híbrids entre ells i va obtenir híbrids d'híbrids. Tenia un quadern de notes amb dades de milers d'encreuaments.

“A primer cop d'ull, fal'efecte que la vida de Mendel fos plena de pensaments ben petits: cavar, pol·linitzar, fecundar, collir, estavellar, comptar, i tornar-hi. Era un procés tremendament monòton; però Mendel sabia que els petits pensaments condueixen sovint a grans principis”, observa l'oncòleg i genetista Siddhartha Mukherjee (Nova Delhi, 1970) en el llibre *El gen. Una història íntima* (La Campana/Debate), un volum fascinant sobre els reptes i els perills del control de l'herència genètica.

Un reconeixement merescut que va trigar quaranta anys

La revolució científica ja havia evidenciat que les lleis de la natura eren uniformes i generals. La força que havia fet caure una poma fins al cap d'Isaac Newton era la mateixa que movia els planetes. “Si l'herència també tenia una llei natural universal, era probable que regulés tant la gènesi dels pèsols com la gènesi dels éssers humans”, escriu Mukherjee. L'hort de Mendel era de dimensions modestes, però la seva ambició científica era immensa.

Durant prop de quatre dècades els biòlegs van passar per alt els estudis genètics de Mendel. El 1900 tres assajos diferents van coincidir de manera independent amb l'obra mendeliana. Havien repetit punt per punt la feina de Mendel sense saber-ho. Aleshores els botànics van haver de reconèixer la importància cabdal d'aquells experiments pioners amb pèsols, i el secret sobre el misteri de l'herència va quedar lligat per sempre al nom de Mendel.

L'excèntric llibreter de vell amb una memòria enciclopèdica

Als seguidors de Stefan Zweig, el cognom Mendel ens evoca un per-

sonatge que no té res a veure amb pèsols ni amb lleis hereditàries. Parlo de Jakob Mendel, un llibreter de vell amb memòria prodigiosa que protagonitza el relat *Mendel el de los libros* (Acontilado, traducció de Berta Vias Mahou). Un immigrant rus que troba el seu lloc al món al cafè Gluck de Viena i que té un catàleg bibliogràfic per cervell: de qualsevol llibre sap dir-te'n a l'acte el títol, el lloc de publicació, l'editorial, el tipus d'enquadernació i el preu de nou i de vell.

“Gràcies a ell m'havia apropiat per primer cop a un misteri enorme –ens diu el narrador de Zweig–: les coses més extraordinàries i poderoses de la nostra existència s'aconsegueixen només a través de la concentració interior, a través d'una monotonia sublim, sagradament emparentada amb la bogeria”. En la concentració absoluta, va escriure Zweig, rau “l'etern secret de qualsevol perfecció”.

Escrit el 1929, *Mendel el de los libros* vol reflectir l'impacte de la Primera Guerra Mundial en el món cultural austríac i europeu. És també una reflexió sobre la vida que fuig: “Per què vivim, si el vent que aixequem amb les sabates ja s'està emportant les nostres últimes petjades?”. I és sobretot, aquesta petita gran obra, un cant a la força dels llibres per unir les persones “per damunt del propi alè” i defensar-les de la fugacitat i de l'oblit. ♦♦